HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ר' יוסי ד] **החורס.** חוטמו משוקע כלאמרי' בבכורות (דף מג:) חרוס זה שחוטמו משוקע: **מלינו ימין שנקרא יד.** ולא ה] ילפינן מהכא: **מה** ו] **(מזוזה) כתיבה בימין.** כשכותבין המזוזה בימין דרוב בני אדם כותבין בימין אף קשירה נמי עבד קשר בימין ומדקשר בימין מכלל שהיה בשמאל דאי הכתה ז] על ימין שוב אינו יכול לקושרה בימין: **מידכה כה'.** מדכתיב ד) כה"י ח] כהה משמע לשון נקיבה שמע מינה בשמאל קאמר דאין בה כח כנקיבה. ל"א ידכה יד כהה עמיא בלא כח: **כאנא.** דאיכא תנא דיליף שמאל מידכה כרב אשי ואיכא דלא יליף: **נרכוס אף הגידם.** שאין לו יד ט] דילכה דמשמע יד דלולה ומקולקלת: **אין לו זרוע.** שמאל: (י) ימין של אטר הוא שמאל לדידיה הואיל ורוב כחו בשמאלו: **בשולט בשתי ידיו.** ששתיהן שוות לו בכח דכיון דאף בימין נמי שולט הלכך מניחה בשמאלו לפי שהיא שמאל לכל אדם ואע"ג דלדידיה הוא ימין: **קבורת.** בדרו"ן: **היכא.** אקדקוד קאי: **רופס.** רך כשהוא קטן כן שנה: **או קוס גלי.** או עמוד ולא בגגות או קבל עליון שמתא דאמוכי מייכת בי: **עשר סלעים.** דאד בכור הוא ואית ליה תרי רישי ואשיב כתרין ואע"ג דיולדת תאומים לא יהיב אלא ה' סלעים כדאמרינן בפ' יש בכור לגאלה (בכורות מח.) אפ"ה התם הוא משום דאי אפשר לגמגם אבל הכא חד הוא ואפשר לגמגם שיצאו כאחד והוי שניהם פטר רחם: **שומע אני אפי' נטרף.** נהרג בתוך ל' יום נמי חייב דאף על גב דכתיב (במדבר יח) ופדויו מבן חדש תפדה אפ"ה הכא איכא למימר אם לא נהרג הוי חי ל' ובכור מעליא הוא יא]: אך

רבי יוסי ו] **החורם אומר מצינו ימין שנקרא יד שנאמר** [1]**ויראה יוסף כי ישית אביו יד ימינו ואידך יד ימינו איקרי יד סתמא לא איקרי ר' נתן אומר אינו צריך הרי הוא אומר** [2]**וקשרתם וכתבתם מה** [א]**כתיבה בימין אף קשירה בימין וביון דקשירה בימין הנחה בשמאל היא ור' יוסי** [ב] **החורם הנחה דבשמאל מנא ליה נפקא ליה מהיכא דנפקא ליה לר' נתן רב אשי אמר מידכה** [ג] **כתיב בה"י כהה א"ל ר' אבא לרב אשי ואימא ידך שבכה א"ל מי כתיב בחי"ת כתנאי ידכה בה"י זו שמאל אחרים אומרים** [ד]**ידך לרבות את הגידם תניא אידך אין לו זרוע פטור מן התפילין אחרים אומר ידכה לרבות את הגידם ת"ר** [ה]**אמר מניח תפילין בימינו שהוא שמאלו והתניא מניח בשמאלו שהוא שמאלו של כל אדם אמר אביי כי תניא ההיא** [ו]**בשולט בשתי ידיו תנא** [ז]**דבי מנשה על ידך** [ח]**זו קיבורת בין עיניך זו קדקד היכא אמרי דבי רבי ינאי מקום** [ה]**שמוחו של תינוק רופס** [ט]**בעא מיניה פלימו מרבי מי שיש לו שני ראשים באיזה מהן מניח תפילין א"ל או קום גלי או קבל עלך שמתא אדהכי אתא ההוא גברא א"ל איתיליד לי ינוקא דאית ליה תרי רישי כמה בעינן למיתב לכהן אתא ההוא סבא תנא ליה חייב ליתן לו** [י] **סלעים אינו והתני** [ג]**רמי בר חמא מתוך שנאמר** [3]**פדה תפדה את בכור האדם שומע אני אפילו נטרף בתוך ל' ת"ל** אך

רבי יוסי החורם. פי' בקונטרס חוטמו היה שקוע כעין חרוס בבכורות (דף מג:) ותימה הוא לומר שכינהו בלשון גנאי אלא על שם מקומו נקרא כן. מ"ר: **יד ימינו איקרי.** ומדכתיב (בראשית מח) ויתמוך יד אביו בראשי אפרים ע"ל ר' יוסי דאמרינן נמי גבי. ל"ק, ז] ל"ל לפ', ג) [לב. ומס], ח) מן הפרק. ל"ק, **ט)** דהייט כל הירך והוי שני עצמות עצם אמעצי. ל"ק, **פ)** דים. ל"ק, **ג)** ל"ק מ"ש, **ק)** ועי' עוד שבת לב. ד"ה במרכקו וכו' ומה שליימתי שם על הגלגולן,

תורה אור השלם

1. וַיַּרְא יוֹסֵף כִּי יָשִׁית אָבִיו יַד יְמִינוֹ עַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם וַיֵּרַע בְּעֵינָיו וַיִּתְמֹךְ יַד אָבִיו לְהָסִיר אֹתָהּ מֵעַל רֹאשׁ אֶפְרַיִם עַל רֹאשׁ מְנַשֶּׁה:
בראשית מח יז
2. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ:
דברים ו ח
3. כֹּל פֶּטֶר רֶחֶם לְכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיְיָ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָּךְ אַךְ פָּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה:
במדבר יח טו

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אין לו זרוע אמתא הסמ"ק ותמ"ק מ"ה בימינו ימין של אטר:

גליון הש"ס

גמ' בעא מיניה פלימו. עיין בכתנות אור להגאון בעל פנים מאירות פ' במדבר: תום' ד"ה יד כו' ביון שכבר פירש כו'. עי' עירובין דף ב ע"ב תוס' ד"ה בין לרבנן:

לעזי רש"י

בדרון [בדרו"ן]. החלק הבשרני של הזרוע.

מוסף רש"י

זו קיבורת. אבר אמצעי שבזרוע וכלע"ז רכד"ן (עירובין צה:). **פדה תפדה.** אף פדה תפדה את בכור האדם (בבא קמא יא:). **בכור שנטרף.** בכור אדם שנהרג בתוך ל' יום (שם). **ת"ל אך חלק.** אין צריך לפדותו, ואם מת מעצמו לא אינטריך לן למימר דהא מתיב (במדבר יח) ופדוי מבן חדש תפדה, אבל הכתא אינטריך לאמשמועינן דלא אמרינן אי לא איקטיל הוה מי ולא כפל הוה וליפקליה (שם). **אך חלק.** אבן ומקרן מישוטין (עירובין קה. פסחים ה. שם עא. שבועות יג.).

מסורת הש"ס

ה) ל"ל ידכה, **כ)** עירובין לה: עכרן יט:, **ג)** ב"ק יח:, **ד)** בה"י משמע מ"ו. ל"ק, **ה)** [וש"ע תוס' עירובין ב: ד"ה בין לרבנן], **ו)** [עיין מג"מ פ' מ פרק"ג וכמשומת שטות יעקב ח"מ פ' גן], **ז)** ל"ק מ"ש, **ח)** ל"ק, **ט)** וקרי. ל"ק, **י)** [ומזקקל יג], **כ)** [סנהדרין סה.], **ל)** אמרינן נמי גבי. ל"ק, **מ)** ל"ל לפ', **נ)** [לב. ומס], **ס)** מן הפרק. ל"ק, **ע)** דהייט כל הירך והוי שני עצמות עצם אמעצי. ל"ק, **פ)** דים. ל"ק, **צ)** ל"ק מ"ש, **ק)** ועי' עוד שבת לב. ד"ה במרכקו וכו' ומה שליימתי שם על הגלגולן,

שיטה מקובצת

ה) ר' יוסי החורם ובתוס' חיצונית גרים ההרס על שם מקום כמו עיר ההרס [ישעיה י"ט] או חרס כמו תמנת חרס [שופטים ב:]: **ב)** ור' יוסי החורם: **ג)** מידכה. בה"י יד כהה א"ל ר"א לרב אשי ואימא יד שבכח א"ל: **ד)** ר' יוסי החורם: **ה)** ולא מהכא נפקא א) כדי ליפנא ותיבת ילפינן ל"ש: **ו)** מה מזוזה: **ז)** הנחה הוי על קיבורת ימין: **ח)** תיבת כהה נמחק: **ט)** דידך כהה דשמע יד רעוצה ומקולקלת: **י)** הויא כימין: **יא)** מעליא הוא נ"א שנטרף שנולדו לו סימני טריפה כגון ניקב קרום של מוח: **יב)** מניח תפילין. אי אזלינן בתר כתיבה האיל הכתיב וקשרתם וכתבתם אי לא: **יג)** ידיו ולא כתב כן בעל התרומות: **יד)** פליגי ובירושלמי משמע דפליגי דאמר לרבות את הגידם שמניח בימינו וכן אמר' בהדיא ב) במכילתא דפליגי: **טו)** שבורוע שהוא למעלה מן המרפק שקורין קודא אבל אי אפשר לומר שהוא במקום קבוצת בשר למטה מן המרפק דהא משמע כו' דזרוע הוא הנעצם שבין מרפק לשחי כדתנן בפ"ק דאהלות כו' תוס' אחרות: **טו)** תיבת ואורי"ת נמחק: **יז)** בשלמים (ויהיהי בעצמות) מן הפרק של האכרובה עד בוקא דאטמא דהיינו כל הירך שני עצמות: **יח)** שלמה. נ"א שלמה בחכמתו הרתיח מים וכסה אחד מן הראשים ושפך הרותחים על ראש השני מחמת צער הרותחים צעק בשני ראשים אמר שלמה ש"מ דתולדה אחת לשתי הראשים ואין נידון אלא כאיש אחד: **יט)** וקשה לר"ת הדא דחל"ל נהרג בהדיא ולמה שינה את לשונו לומר נטרף ועוד דמה ענין זה למי שיש לו שני ראשים. תוס' אחרות:

עין משפט נר מצוה

א [טוש"ע או"ח סימן לב סעיף ה]:
קצה ב ג מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכ' ג טוש"ע או"ח סי' מ סעיף ו:
קצו ד ה מיי' שם הלכה ג כ טוש"ע שם סעיף ג ע:
קצז ו מיי' פי"ח מהל' כיכורים הלכה יז סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סי' שה סעיף יב:

(ב) ל"ל לפ', ג) [לב. ומס], ד) [ומזקקל יג], ה) ל"ל לפ', ו) [לב. ומס], ז) מן הפרק. ל"ק, **ח)** דהייט כל הירך והוי שני עצמות עצם אמעצי. ל"ק, **ט)** דים. ל"ק, **י)** ל"ל לפ', **כ)** [לב. ומס], **ל)** דהייט כל הירך והוי שני עצמות עצם אמעצי. ל"ק, **מ)** דים. ל"ק, **נ)** ל"ל לפ', **ס)** מן הפרק. ל"ק, **ע)** דהייט כל הירך והוי שני עצמות עצם אמעצי. ל"ק, **פ)** דים. ל"ק, **צ)** ל"ל לפ', **ק)** ל"ל לפ', **ר)** [לב. ומס], **ש)** דהייט כל הירך והוי שני עצמות עצם אמעצי. ל"ק, **ת)** דים. ל"ק, **א)** ל"ל נקוקל כדילפת: ב) עי' בש"ס שנות יעקב ח"מ סימן ג' שכתב לפינו מוכרח כלל מהמכילתא דפליגי ע"ש:

מקום שמוחו של תינוק רופס. הוא הדין הסמוך למצח כדמוכח לקמן מקום הרחוי לטמא בנגע ר' ואמרינן בעירובין (דף לה:) מקום קרקע אדם ר' שיש לו שני רחשים לפני שלמה המלך ונשא אשה והוליד בניס כיוצא בו בשני רחשים וכיוצא באשתו ברחש אחד וכשבאו לחלוק בנכסי אביהם מי שיש לו שני רחשים שאל שני חלקים ובאו לדין לפני שלמה [יח]. מ"ר: **שומע אני אפי' נטרף בתוך ל' יום.** בקונטרס נטרף נהרג [יט] וקשה לר"ת דממתני' הוה ליה לאקשויי דתנן בבכורות (דף מט.) מת הבן בתוך ל' יוס האב פטור מחמשס סלעים ועוד קשה דבפ"ק דבבא קמא (דף יא:) דאמר עולא ר"ר אלעזר בכור שנטרף בתוך ל' יוס אין פודין אותו מאי קמ"ל מתני' היא ומיהו

אלא על שם מקומו נקרא כן. מ"ר: **יד ימינו איקרי.** ומדכתיב (בראשית מח) ויתמוך יד אביו בראשי אפרים ע"ל ר' יוסי דאמרינן נמי גבי. ל"ק, ז] ל"ל לפ', ח) [לב. ומס], ט) דהייט כל הירך והוי שני עצמות עצם אמעצי. ל"ק, **י)** דים. ל"ק, **כ)** [לב. ומס], **ל)** דהייט כל הירך והוי שני עצמות עצם אמעצי. ל"ק, **מ)** דים. ל"ק, **נ)** ל"ל לפ', **ס)** מן הפרק. ל"ק, **ע)** דהייט כל הירך והוי שני עצמות עצם אמעצי. ל"ק, **פ)** דים. ל"ק, **צ)** ל"ל לפ', **ק)** ל"ל לפ', **ר)** [לב. ומס], **ש)** דהייט כל הירך והוי שני עצמות עצם אמעצי. ל"ק, **ת)** דים. ל"ק, **א)** ל"ל נקוקל כדילפת: ב) עי' בש"ס שנות יעקב ח"מ סימן ג' שכתב לפינו מוכרח כלל מהמכילתא דפליגי ע"ש:

דבכורות (דף מג:) ותימה הוא לומר שכינהו בלשון גנאי אלא על שם מקומו נקרא כן. מ"ר: **יד ימינו איקרי.** ומדכתיב (בראשית מח) ויתמוך יד אביו בראשי אפרים ע"ל ר' יוסי דאמרינן נמי גבי. ל"ק, ז] ל"ל לפ', ח) [לב. ומס], ט) דהייט כל הירך והוי שני עצמות עצם אמעצי. ל"ק, **י)** דים. ל"ק, **כ)** [לב. ומס], **ל)** דהייט כל הירך והוי שני עצמות עצם אמעצי. ל"ק, **מ)** דים. ל"ק, **נ)** ל"ל לפ', **ס)** מן הפרק. ל"ק, **ע)** דהייט כל הירך והוי שני עצמות עצם אמעצי. ל"ק, **פ)** דים. ל"ק, **צ)** ל"ל לפ', **ק)** ל"ל לפ', **ר)** [לב. ומס], **ש)** דהייט כל הירך והוי שני עצמות עצם אמעצי. ל"ק, **ת)** דים. ל"ק, **א)** ל"ל נקוקל כדילפת: ב) עי' בש"ס שנות יעקב ח"מ סימן ג' שכתב לפינו מוכרח כלל מהמכילתא דפליגי ע"ש:

שבין הכתף למרפק ומרפק הוא קודא כדמשמע במסכת ערכין (דף יט:) בפ' האומר משקלי דקתני מכניס ביד עד האליו וברגל עד האכרובה [ט] קרי לאליו המרפק במתני' וכתיב נמי [י] על כל אליו ידי ומתרגם מרפיקי ידי ומשמע דמרפק ביד כנגד אכרובה ורגל וגם אליו על הספר והכו הקודא שלרך להשען עליו עוד אמרי' בפ"ב דזבחים (דף יט.) ולא יחגרו ביזע שאין חוגרין במקום שמזיעין ולא למטה ממתניהן ולא למעלה מאליהן אלא כנגד אליו ידיהן והיינו כנגד הקודא ששם דרך לחגור ולא כנגד אישל דאלרבה שם מקום זיעה יותר ובפרק המפלת (נדה דף ל:) [כ] דאמרינן גבי ולד במעי אמו ושני אליו על ברכיו ומהא דכתיב בירמיה (לח) שיש גם בגויי הסתכות תחת אליו ידיך לא קשיא מידי [מ] ולפי שהיה אוחז בחבלים בידיו ומשים תחת הקודא בגויי הסתכיס שלא יזיקו לו והא דתנן גבי שבת [נ] המוליא בפיו ובמרפיקו אפשר שיתן אדם גרוגרת כנגד אותו פרק של קודא מצפנים וכופף ידו על כתיפו שלא תפול הגרוגרת ויוציאנה והא דתנן בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף סה.) בעל אוב זה פיתום המדבר בשחיו ובגמ' תניא בעל אוב זה המדבר בין הפרקים ובין אליו ידיו משמע דאליו הוא בית השחי צריך לומר דמאי דשייר במתני' פירש בברייתא וכמו שהוסיפו בין הפרקים היינו פירקי אצבעות כך הוסיפו אליו ידיו שהוא מרפק קודא בלע"ז כדפרישית ומדקדק ר"ת מהיא דערכין (דף יט:) דמשמע התם דמלאוייתא ידך זו קיבורת אבל בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ועד מרפיקו הוא דמיקריא יד משום דקיבורת לא הוי בכלל ועוד מדאמרינן בשמעתין שתהא שימה כנגד הלב והיינו כנגד הדדיים כדאמרינן במועד קטן (דף מז:) הספד על הלב כדכתיב על שדיים סופדים והתהיא דערכין קשה לדברי המפרשים בפ' כל הבשר (חולין דף קו:) לחולין עד הפרק הוא פרק אליעי של האצבעות עד חיבורה לפיסת ידים ולתרומה כל היד ולקידוש ידים ורגלים עד הפרק דהיינו קודא והכי איתא בספר הזהיר ולא יתכן כדמוכח התיא דערכין (דף יט:) דקודא היינו שיעורא דנדרים עוד ראיה מדתנן בפ' הזרוע (חולין דף קנד.) איזהו זרוע מן הפרק של אכרובה עד הכף של יד והוא של מזיר וכנגדו בגרגל שוק האמור בשלמים [יז] מן האכרובה [מ] הפרק של האכרובה עד בוקא דאטמא [ע] עד הירך דהיינו שני עצמות בעצם האמצעי ועצם של קולית ר' יהודה אומר מן הפרק של האכרובה עד סופך של רגל והוא עצם האמצעי המחובר לקולית ולאותו פרק קרי סופך של רגל כך פירש שם בקונטרס ומיהו אין ראיה מזרוע דבהמה לזרוע דאדם דהא שוק דאדם נמי לא הוי כשוק דבהמות דתנן באהלות ג' בשוק חמשה באכרובה וא' בירך אלמא קרי שוק עצם המחובר לרגל ויתכן לר' יהודה נמי היינו שוק דבהמה [פ] ויש מפרשים סופך של רגל דקאמר ר' יהודה היינו פרק הסמוך לרגל דהיינו איסתוירא קגיל"א בלע"ז וכן משמע בתוספתא דמסכת ידים דקתני שיעור שבקידוש ידים עד הפרק וברגלים עד הסופך והיינו עד הפרק דקאמר במסכת ערכין ובירושלמי דמלות אליה נמי מוכיח כן דקאמר גבי אליה כיני מתני' בקשוח מן האכרובה ולמטה כשירה אבל מן האכרובה ולמעלה פסולה ופריך והכתיב (שמות ג) ורחצו בני אהרן את ידיהם ואת רגליהם ותנן עלה ביד עד הפרק וברגל עד הסופך והיכי אמר כך שנייה דכתיב (דברים כה) מעל רגלו מעתה אפילו מן האכרובה ולמעלה תהא כשירה שנייה [צ] (היא) דכתיב מעל רגלו ולא מעל למעל רגלו משמע דקרי סופך לפרק הסמוך לרגל. מ"ר [ק]:

מקום שמוחו של תינוק רופס. הוא הדין הסמוך למצח כדמוכח לקמן מקום הרחוי לטמא בנגע ר' ואמרינן בעירובין (דף לה:) מקום קרקע אדם ר' שיש לו שני רחשים לפני שלמה המלך ונשא אשה והוליד בניס כיוצא בו בשני רחשים וכיוצא באשתו ברחש אחד וכשבאו לחלוק בנכסי אביהם מי שיש לו שני רחשים שאל שני חלקים ובאו לדין לפני שלמה [יח]. מ"ר: **שומע אני אפי' נטרף בתוך ל' יום.** בקונטרס נטרף נהרג [יט] וקשה לר"ת דממתני' הוה ליה לאקשויי דתנן בבכורות (דף מט.) מת הבן בתוך ל' יוס האב פטור מחמשס סלעים ועוד קשה דבפ"ק דבבא קמא (דף יא:) דאמר עולא ר"ר אלעזר בכור שנטרף בתוך ל' יוס אין פודין אותו מאי קמ"ל מתני' היא ומיהו

מסורת הש"ס

ה) ל"ל ידכה, **כ)** עירובין לה: עכרן יט:, **ג)** ב"ק יח:, **ד)** בה"י משמע מ"ו. ל"ק, **ה)** [וש"ע תוס' עירובין ב: ד"ה בין לרבנן], **ו)** [עיין מג"מ פ' מ פרק"ג וכמשומת שטות יעקב ח"מ פ' גן], **ז)** ל"ק מ"ש, **ח)** ל"ק, **ט)** וקרי. ל"ק, **י)** [ומזקקל יג], **כ)** [סנהדרין סה.], **ל)** אמרינן נמי גבי. ל"ק, **מ)** ל"ל לפ', **נ)** [לב. ומס], **ס)** מן הפרק. ל"ק, **ע)** דהייט כל הירך והוי שני עצמות עצם אמעצי. ל"ק, **פ)** דים. ל"ק, **צ)** ל"ל לפ', **ק)** ל"ל לפ', **ר)** [לב. ומס], **ש)** דהייט כל הירך והוי שני עצמות עצם אמעצי. ל"ק, **ת)** דים. ל"ק, **א)** ל"ל נקוקל כדילפת: ב) עי' בש"ס שנות יעקב ח"מ סימן ג' שכתב לפינו מוכרח כלל מהמכילתא דפליגי ע"ש:

ומיהו